

FAC SIMILE'S

VAN BRIEVEN VAN

Prinses M A R I A L O U I S A
(MARIJKE-MUI),

GEMALINNE VAN DEN STADHOUDER
JOHAN WILLEM FRISO;

van haren Zoon W I L L E M I V,
ZEVENDE STADHOUDER VAN FRIESLAND;

EN VAN EEN MINUTE-BRIEF VAN DEN

Burgemeester N. A R N O L D I,

A A N W I L L E M I V,

met zijne Handteekeningen van 1725, 1750, 1775.

Mijnheeren

J. Hoog den 27. April 1740

Ik wil hoop dat de Extraordinaris Landag die thans gehouden
wordt of Plets is gehouden geweest wat meer Goedtsal
hebben voortgebracht als de Grooten en waedere Landdaggen
hadden uitgewerkt, endat ten minsten in het Jaer der Fran-
cien iets sal zijn verrigt waerdoor de Staeten van de Bondt-
genooten doen sijn, dat En geen opgesett Voorreemen int, om
de saeken van het gemeen te laeten vaeren, en sig van de Plij-
ten van het Bondtgenootschap geheel te ontrecken. Ik blij mij
dat waer dat ik besorgt heb dat het Batt: van Nirsol dat
on de Vriese Repartitie was gebracht er is afgevoomen H. E.
mog. geen swaerigheit zullen Maeken van het drauwe Regime
van mijn weef de Pregeuende Margraet van Braeden, als
van een vries kindskind aen te neemen. Daer sijn nog twee
Betractingen die seer Presseeren, als die van de Reijerse en de
Quotes in het Kestijke subsidie dat vries seer Hooghoort, Ik ben
met veel Considerate Alders Genswillige Drenae
Prince d'orange & Walsing

le 4 Mars 1728

Monsieur

Sçavez que vous voullez bien prendre a Nous procurer
 des Nouvelles de la Princesse et de Mon Fils mit tres
 agreable et je vous salue tres tres redoubtable, jusques
 a present tout est favorable puisque il continue a
 ce sy bien porte Dieu veuille leur continuer cette
 grace et que en peu Nous ayons la joye de voir
 naître un Fils ou Il moins que cette Naissance soit
 heurieuse, je vous remercie aussi pour les autres
 nouvelles d'ne vous M'informer Monsieur je vous
 prie de me faire le plaisir de continuer et de me
 croire avec bien de la reconnaissance

Monsieur

Votre tres Affectueux
 M^{de} Orange

VOORLEZING

BETREKKELIJK

DEN GIFTBRIEF

VAN

KEIZER LODEWIJK DEN VROMEN,

VAN HET JAAR 839;

DOOR

Mr. D. FOCKEMA (1).

MIJNE HEEREN!

Bij het lezen van de *Beschrijving van Leeuwarden*, door den heer Eekhoff zamengesteld en uitgegeven, herinnerde ik mij, betrekkelijk eenen giftbrief, ten name van keizer Lodewijk den Vromen, van het jaar 839, dat ik, naar aanleiding van de *Aloude Hollandsche historie* van den heer G. Van Loon, iets had aangeteekend in mijne *Schetsen van de Friesche geschiedenis*. Ik zocht alzoo het door mij in de *Schetsen* beschrevene en het daartoe betrekkelijke in gemelde historie op, en mag stellen, dat beide schrijvers van den zelfden giftbrief van keizer Lodewijk spreken.

Dewijl in de opgave van het geschonkene, zoo omtrent

(1) Uitgesproken bij het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, den 28. September 1848.

den *plaatselijken stand*, als den *begiftigde*, verschil bestaat, heb ik het nuttig geacht, hierover eene kleine bijdrage mede te deelen.

De heer Eekhoff doet, in deel I, blz. 286, het geschonkene voorkomen als gelegen in *ducatu Frisiae*, in pago *Westracha*, in villa *Camminghe* Hunderi, etc. De heer Van Loon, deel II, blz. 50, heeft niet het woord *Camminghe*, waar *Cumminghe*. Ik heb in mijne *Schetsen* verklaard, den giftbrief niet gezien te hebben, en zal daarbij nu aanmerken, dat dezelve, naar de gewoonte van die tijden, in de Latijnsche taal is geschreven; dat daardoor veelmalen *in akten zelve*, gelijk ook, bij het afschrijven, *in kopijen*, de eigennamen zijn misvormd.

De heer Eekhoff *bestuut* uit het woord *Camminghe*, dat in 839 reeds *Camminga* stins bestond, waar later Leeuwarden was, en heft de zwaarigheid op, door eenvoudig te zeggen, dat die villa, beschreven als liggende in *Westracha*, en dus ten westen van de Middellzee, gelegen is ten oosten van die Middellzee, en dat dus *Westracha* zeker eene schrijffout zal zijn voor *Oestracha*. Deze kritische trek is zeer scherp. Jr. Montanus De Haan Hettema, het gevoelen van den heer Eekhoff verwerpende, plaatst het geschonkene te Wirdum, ook ten oosten van de Middellzee; naar mijn gevoelen op geene betere gronden.

Toen ik het geschonkene bij Van Loon in *Cumminghe* enz. vond aangewezen, stelde ik mij voor de vraag: Waar liggen die goederen? en bij het vervolgen mijner *Schetsen* en het raadplegen der geschiedschriften bleef ik mijne aandacht vestigen op het *geschonkene* en den *begiftigde*, om het antwoord te vinden. Ik zal daartoe eenige daadzaken uit de geschiedenissen aanvoeren.

Toen de Deensche prins Haralt, met andere prinsen, zijne bloedverwanten, was uitgeweken, en zich naar het hof van keizer Lodewijk begeven had, verbond hij zich, om het Christen geloof in Denemarken in te voeren. Hij werd met den hertoglijken titel in eenig land van het algemeene Friesland van keizer Carel gevestigd, en begaf zich, vergezeld van geestelijken, met eene vloot, langs Duurstede den Rijn af, over zee naar Denemarken; doch keerde, na verloop van eenen geruimen tijd en mislukte pogingen, terug naar die oorden, van waar hij vertrokken was. Zie Van Loon, deel II, blz. 54 en 55. Die oorden worden beschreven *de landen tusschen Amstel en Boven-Vecht*; meer bijzonder komt daarin voor *Kockinge*, omtrent Maarsche, Bodelograve en den Rijn. Ik moet bekennen, dat bij het lezen van *Kockinge* enz. mij Cuminge voor de gedachte zweefde, met de schrijffletters van die tijden.

Bij de opvolgende familietwisten, tusschen keizer Lodewijk met deszelfs tweede vrouw en de voorkinderen, vielen Deenen in die landen, waarin Haralt en zijne broeders als *hertogen* waren gevestigd, welke omstandigheden tot die invallen aanleiding gaven.

De keizer, verontwaardigd over het gehouden gedrag van hooge ambtenaren en leenmannen bij die invallen, gelastte op den rijksdag, deswege onderzoek te doen, en beval betere maatregelen tot beveiliging van de monden van den Rijn, Maas en Schelde.

Op den rijksdag van Mei 838, te Nijmegen, werden de verslagen wegens het onderzoek en de maatregelen van verdediging der kusten gehoord; de vrede tusschen den keizer en den Deenschen koning werd in 839 gesloten; en den 8. Julij van dat zelfde jaar werd aan den *getrouwen en ervaren Gerolf* het bezit van eenige goederen, welke

*

aan den keizer in eigendom behoorden, terug gegeven, en als voorheen aan hem, als leenman, *in ejus potestatem* en *dominationem* overgedragen. Keizer Lodewijk overleed den 18. Junij des volgenden jaars.

Nadat de mond van den rivierarm van den Katwijkschen Rijn, door de stormen en watervloeden in 839 en 840, was gestopt, bleven de landschappen in dien omtrek de tooneelen van aanvallen en verwoesting van de Deenen, in 845.

De schrijvers plaatsen die oorden nog in Friesland, en Johs. a Leidis, *Chronicon*, lib. V, c. 34, meldt van eene nederlaag en vlugt van Hollanders naar meer zuidelijke oorden, wanneer de graven, door hem genoemd Gerlacus en Dibbaldus (door anderen *Gerolf* en Dibbold), na het beleg der sterkte Voorburg, bij het innemen derzelve door de Deenen, met hun volk sneuvelden.

Later, in 868, werd de Deensche prins *Roruk*, door de inwoners van *Kockinge*, uit die oorden verdreven. Deze prins (ook Rudolphus genaamd) viel in 873 weder in dat zelfde gewest, en drong door, volgens de *Annales Fulden-sis*, tot Abdagus (Abkoude), doch werd verslagen. In het volgende jaar kwamen de Noormannen weder, onder het zelfde opperhoofd, doch moesten, na eene behaalde overwinning bij Aalsmeer (Almera), weder aftrekken. Die landstreken waren bij voortdoring aan vijandelijke landingen en verwoestingen blootgesteld, onder de regeringen van Lodewijk en Carel den Dikken, zonen van Lodewijk den Duitscher.

Na de ontzettende nederlaag van den laatstgemelden, in den Duitschen oorlog tegen de Noormannen, werd, bij den daarop gesloten vrede, in 882, aan den Deenschen vorst Godfried het hertogdom aan den Rijn, voormaals door *Rorik* bezeten, toegewezen, waar Gerolf, kleinzoon van den vroegeren *Gerolf*, goederen met heerlijke regten bezat. Na het vermoorden van hertog Godfried, door Everard, graaf van Hameland, vereenigde Gerolf zich met de andere krijgsmagt, om de Deenen te verdrijven, en na het afzetten van Carel den Dikken, als keizer, werd Arnout als diens opvolger gekozen. Deze heeft, volgens giftbrief van den 4. Augustus 889, aan *Gerolf* landgoederen, *gelegen tusschen den Rijn en Suidharde Schage in dezès graafschap*, geschonken. Na het overlijden van dezen Gerolf is deszelfs zoon Dirk hem opgevolgd, welke onder den naam van Dirk I., graaf van Holland, in de geschiedenissen is bekend geworden.

Ik heb, in mijne *Schetsen van de Friesche geschiedenissen*, de Deensche invallen, de lotgevallen der Gerolfen, en de twee giftbrieven aan Gerolfen, door keizers, in verband beschouwd, en het in beide brieven geschonkene aan den Katwijkschen Rijn en naburige oorden meenen te vinden, en kan dus de villa, waarvan, met aangelegene goederen, in den eersten giftbrief de rede is, hoe ook de namen in de landtaal waren, in *Oostergoo* niet plaatsen, ook niet in *Oestracha*.

Ik kan ook de benaming der landstreek *Westracha* niet als schrijffont voor *Oestracha* beschouwen: want na de achtste eeuw zijn landstreken onder de namen van *Oost-Friesland* en *West-Friesland* aangeduid geworden. Ik heb wel kaarten gezien, waarop aan *Oostergoo* en *Wes-*

tergoo de namen van Oestracha en Westracha door de autheuren zijn gegeven; maar ik heb ook zien geven op kaarten den naam van *Ostracha* aan Ameland, gelegen aan het hoofd van Friesland, ten oosten van de Fliestroom, en toen in de landtaal en geschiedenissen *Oost-Friesland* genoemd, en dien van *Westracha* aan Flieland, gelegen aan het hoofd van Friesland, ten westen van de Fliestroom, en in de landtaal en geschiedenissen *West-Friesland* genoemd.

Ik herinner mij de onderscheidene grenzen van Friesland, in mijne *Schetsen van de Friesche geschiedenis*, deel II, blz. 121 enz., beschreven. De Friezen werden bij de Romeinsche schrijvers onderscheiden in *Frisii majores* en *minores*, aan welke laatsten, zuidwaarts tot aan den Katwijkschen Rijn, de Caninefates woonden; zij werden later in de landtaal in *Oostflie-engers* en *Westflie-engers* onderscheiden.

Toen Carel de Grootte de landen langs de kusten der Noordzee, van af Sincfal tot aan den Wezer, Elbe en verder, onder den naam van Friesland, bevattede, was het noodig, dat de *voormalige Friezen* door onderscheidene namen van de algemeene Friezen werden aangeduid; van daar werden de oude Friezen ten oosten van de Flie, na de achtste eeuw, Oost-Friezen, en ten westen van de Flie, tot aan den Katwijkschen Rijn, West-Friezen genoemd.

Deze bekende zaken doen mij besluiten, dat in de geschriften in de Latijnsche taal Oost-Friesland *Oestracha* en West-Friesland *Westracha* zijn genoemd.

Het verzuim van die onderscheidingen bij de geschiedschrijvers heeft vele duisterheden en tegenstrijdigheden veroorzaakt, welke ik, door de inrigting mijner *Schetsen*, heb trachten te ontwijken, op eene geleidelijke wijze.

Eindelijk zal ik nog zeggen, dat keizer Lodewijk en

deszelfs zoon en kleinzoon, beide Lothar genoemd, aan den Katwijkschen Rijn en in verdere zuidwaarts liggende landstreken aan de Maas en Schelde, Deensche prinsen, onder den naam van *hertogen*, hebben gevestigd, en dat alzoo die landstreken als *ducatus Frisiae* bekend waren; waarentegen ik nimmer het Friesland tusschen Flie en Lauwers, of een gedeelte daarvan, bij geschiedschrijvers *ducatus* heb zien noemen, of daarover, door keizer Lodewijk den Vromen of opvolgers, hertogen heb aangesteld gevonden.

Ik zal op het verder aangevoerde, in de *Historische beschrijving van Leeuwarden*, over *Gerolf* en de *eigendommen van de abdij van Corbeije*, waarop Eekhoff door zijnen vriend, den heer Mr. Jacob Dirks, is opmerkzaam gemaakt, hier niets zeggen: want dan zoude ik schijnen tot twistredenen over te gaan; en dit vermijd ik, door alleen mijn gevoelen over den giftbrief, wegens het geschonkene en den begiftigde, op grond van bekende historische daadzaken, te ontwikkelen. Die iets beter weet, deele het mede: want waarheid boven al.

Ik heb het gewaagd, nog eens iets in eene vergadering van het Genootschap voor te lezen, omdat ik beschouw, dat mededeeling van verschillende denkbeelden, met kritische redeneringen gesterkt, vooral dienstig kan zijn, om de Friesche geschiedenissen en oudheden toe te lichten, en dus bevorderlijk is voor het doel des Genootschaps.

